

CÂND ȘI CUM SĂ NE ÎMPĂRTĂȘIM?

*Cu frică de Dumnezeu, cu credință și cu dragoste, apropiați-vă!*¹

Ce îndemn călduros! Ce invitație insistentă! Păcat însă că noi, creștinii, următori ai lui Hristos și oamenii așa-ziși „de biserică” (în comparație cu majoritatea secularizată a celor care doar se numesc creștini), rămânem surzi acestei invitații de a ne împărtăși din „masa Stăpânului”, din „darul nemuririi” și din „antidotul morții”. La fiecare Liturghie, Hristos, prin gura preotului, Se oferă zicând: „Luați, mâncați, acesta este Trupul Meu...” și: „Beți dintru acesta **toți**, acesta este Sângele Meu...” și, văzând ce se întâmplă, mă întreb care mai este rostul acestor cuvinte din moment ce la majoritatea Liturghiilor de peste an nimeni nu „ia” și nimeni nu „bea”?! Pentru ce mai săvârșim atunci Liturghia în fiecare duminică sau chiar în fiecare zi?! Și acum o ultimă întrebare: ceea ce facem este normal sau greșit? Dacă este normal, atunci care este scopul principal al Sfintei Liturghii, iar dacă este greșit, care este soluția și ce învață Sfânta Scriptură și Sfinții Părinți în legătură cu aceasta?

În Evanghelia după Ioan, cap. VI, găsim cea mai profundă și mai directă învățătură biblică referitoare la rostul împărtășirii cu Hristos. Iată ce spune Mântuitorul: „Adevărat, adevărat zic vouă, **dacă nu veți mânca Trupul Fiului Omului și nu veți bea Sângele Lui, nu veți avea viață în voi**. Cel ce mănâncă Trupul Meu și bea Sângele Meu are viață veșnică și Eu îl voi învia în ziua cea de apoi. Trupul Meu este adevărata mâncare și Sângele Meu adevărata băutură. **Cel ce mănâncă Trupul Meu și bea Sângele Meu rămâne întru mine și Eu întru el**” (Ioan 6:53-56). Vedem deci clar îndoitul scop al împărtășirii, și anume: intrarea în relație de comuniune cu Hristos, Mântuitorul nostru, precum și dobândirea „învierii spre viață” (Ioan 5:29), adică a vieții veșnice.

Dacă ne referim și la contextul în care au fost rostite aceste cuvinte, care „sunt duh și sunt viață” (Ioan 6:63), vedem că Mântuitorul Și-a început cuvântul prin amintirea hrănirii cu mană în pustie a poporului evreu (Ioan 6:31-32), iar aceasta, pentru a arăta atât trecerea de la Vechiul la Noul Legământ (de la curățirea prin sângele țapilor la curățirea prin sângele Noului Legământ), cât și imposibilitatea pentru om de a trăi chiar și o singură zi fără mană – „pâinea care se pogoară din cer” (Ioan 6:51)².

Nu intră în preocuparea studiului de față prezentarea învățăturii Bisericii despre Sfânta Jertfă, despre realitatea prezenței hristice în Sfintele Taine și nici măcar despre roadele („efectele”) Sfintei Euharistii în viața omului. Despre această problemă s-a scris mult, chiar dacă mai mult teoretic (scolastic chiar). Pe noi ne preocupă latura practică,

¹ Textul ce urmează reprezintă comunicatul nostru ținut la o Conferință ASCOR din Iași, în anul 2002, și nu a fost scris anume pentru această carte. Tocmai de aceea stilul și rigoarea academică diferă de restul lucrării. Am considerat însă oportună plasarea lui în această carte despre Liturghia Ortodoxă.

² Foarte mulți Sfinți Părinți, făcând comparație între pâinea obișnuită și „pâinea care se pogoară din cer”, au spus că după cum nu putem trăi fără alimentele simple, tot așa nu putem trăi nici fără Euharistie.

adică în ce măsură atitudinea noastră concretă vizavi de împărtășirea cu Sfintele Taine este conformă cu învățătura Bisericii.

I

De la început trebuie să afirmăm că Sfinții Părinți **nu** au văzut împărtășirea cu Trupul și Sângele lui Hristos doar ca pe o încununare a unui efort ascetic sau ca pe o „răsplată” pentru cel ce merge bine pe calea ce duce spre mântuire, ci și ca pe un „medicament” oferit celor slabi, căci nu cei sănătoși au nevoie de doctor, ci cei bolnavi (Matei 9:12). Altfel spus, în plan eclesiologic și eshatologic, împărtășirea cu Sfintele Taine este într-adevăr un scop, adică ceea ce încununează viața noastră în Hristos și ne unește „pe noi înșine și unii pe alții”³, dar în plan personal, împărtășirea este totuși un mijloc și o „hrană de drum”, fără de care călătoria noastră în această lume este sortită eșecului.

Tocmai de aceea problema devine delicată, căci se uită adeseori că Împărtășania se dă mai întâi „spre iertarea păcatelor” (Matei 26:26-28) și abia apoi „spre viața de veci”⁴. Nimeni nu poate dobândi viața de veci dacă mai întâi n-a scăpat de păcat și de patimile generate de el. Dar singura posibilitate de realizare a acestui lucru este lupta împreună cu Hristos, pe Care-L primim în noi prin Sfintele Taine. Și prin Taina Pocăinței se dă iertarea păcatelor, dar Pocăința este privită ca un „stadiu pregătitor”, o anticameră a „vederii luminii celei adevărate” și a primirii „Duhului ceresc”. Mai mult decât atât, în afara legăturii euharistice cu Hristos, nici pocăința nu are forța cuvenită și, ca să argumentez acest lucru, voi da exemplul Sfintei Maria Egipteanca.

Ceea ce vedem uimitor în viața ei nu este neîmpărtășirea de-a lungul câtorva zeci de ani (chiar dacă unii își găsesc în această scriere hagiografică un argument în sprijinul propriei ignoranțe), ci faptul că înainte de a merge în pustie, când abia făcuse făgăduință de pocăință Maicii Domnului⁵, dar nu împlinise nici cea mai mică parte a canonului ce-l „merita” pentru păcatul desfrânării, ea s-a împărtășit cu Sfintele Taine în biserica Înaintemergătorului de lângă Iordan și abia după aceea a mers în pustie să se pocăiască.⁶ Deci Sfânta Maria nu a neglijat în nici un fel lucrarea iertătoare și sfințitoare a Sfintelor Taine. Mai mult decât atât, ea a fost convinsă că fără Hristos nu poate face nimic (Ioan 15:5) și de aceea nici nu și-a conceput pocăința fără lucrarea tainică a lui Hristos prin Sfintele Taine. Vedem deci că așa-zisul „argument” în favoarea unei împărtășiri mai rare nu este valabil. Cazul Sfintei Maria Egipteanca este în mod clar unul special și aproape unic, chiar dacă mai există și alți sfinți care s-au împărtășit rar.

³ Adică, în Euharistie, Hristos „adună laolaltă pe fiii lui Dumnezeu cei împrăștiați” (Ioan 11:52) din pricina păcatului, pentru ca prin Duhul Sfânt să constituim Biserica – care este Trupul Său. Deci nu se poate vorbi de comuniune în Hristos decât prin împărtășirea continuă cu Hristos, Cel care realizează și asigură această comuniune.

⁴ LITURGHIER, București, 1987, p. 168. În continuare vom cita această ediție a Liturghierului și nu pe cea din carte, tocmai pentru a-i încredința despre valabilitatea textelor și pe cei care privesc cu „suspiciune” ediția noastră a Liturghiei Sfântului Ioan Gură de Aur.

⁵ Maica Domnului a fost un fel de duhovnic direct al ei, căci nu se vorbește de vreun duhovnic-preot la care Sfânta Maria s-ar fi spovedit. În toate acestea se vedea lucrarea specială pe care a avut-o Dumnezeu cu această sfântă femeie.

⁶ Sf. SOFRONIE al Ierusalimului, *Viața Preacuvioasei Maicii noastre Maria Egipteanca*, în „Triod”, Editura IBMBOR, București, 1986, p. 652.

Majoritatea Sfinților Părinți însă, în baza tradiției apostolice și a părinților din primele veacuri (Ignatie Teoforul, Irineu de Lyon ș.a.), a practicat și a recomandat „oamenilor obișnuiți” (fără o harismă specială) împărtășirea deasă și chiar foarte deasă – sau mai corect: **sistematică**, considerând Împărtășania ca fiind „singurul remediu” împotriva patimilor, dar nu fără o nevoiță ascetică⁷. De aceea considerăm necesară prezentarea învățaturii Sfinților Părinți ai Răsăritului vizavi de această problemă, făcând abstracție de orice interpretări inovatoare scolastice, atât de mult prezente în teologia noastră. Vom argumenta prin texte liturgice și patristice, nu prin sofisme și raționamente omenești nefondate. Să vedem așadar ce zice Biserica!

II

Sfinții Părinți, fără excepții, au văzut drept prim scop al Liturghiei împărtășirea clerului și a credincioșilor mireni cu Trupul și Sângele Domnului.⁸ Ca dovadă, atât textul Sfintei Liturghii, cât și Sfinții Părinți nu concepeau participarea la Liturghie fără împărtășire. Această „regulă” este, de fapt, de origine apostolică și era ținută cu strictețe în timpul Sfinților Apostoli (Fapte 2, 46) și încă multe secole de-a rândul după aceea. Au fost însă și excepții – tocmai de aceea Biserica s-a văzut obligată să reglementeze anumite principii canonice. Pentru a fi mai plauzibili, vom da textul integral al canoanelor, la care vom anexa interpretările celor mai importanți canoniști bizantini și moderni.

Canonul 8 Apostolic, de exemplu, prevede următoarele: *Dacă vreun episcop sau preot sau diacon sau orice alt cleric [ipodiaconi, psalți sau citeți hirotesiți – n.n.], săvârșindu-se Sfânta Liturghie, nu s-ar împărtăși, să spună cauza. Și dacă ar fi binecuvântată, să aibă iertare; iar de n-ar spune-o, să se afurisească, ca unul ce s-a făcut vinovat de sminteală și a făcut să nască bănuială împotriva celui care a adus Sfânta Jertfă ca și când nu ar fi validă.*⁹ Theodor Balsamon, canonist bizantin și patriarh al Antiohiei (secolul al XII-lea), vede în această dispoziție canonică obligativitatea nu doar a preotului slujitor de a se împărtăși – căci aceasta e de la sine înțelese –, ci a întregului cler asistent la Sfânta Liturghie,¹⁰ cu excepția celor opriți canonic și a celor ce au un „motiv binecuvântat”.

În mod surprinzător însă această dispoziție a Bisericii nu se limitează numai la treptele superioare și la cele inferioare ale clerului, ci se referă și la mireni, așa cum se poate vedea în Canonul imediat următor – **9 Apostolic** –, care spune: *Toți credincioșii care intră în biserică și ascultă scripturile (Apostolul și Evanghelia – n.n.), dar nu rămân în continuare la slujbă și la Sfânta Împărtășanie, aceia trebuie să se excomunică ca făcând neorânduială în Biserică.*¹¹ Unii canoniști mai moderni au văzut aici interdicția de a ieși din biserică înainte de sfârșitul slujbei. Canoniștii bizantini însă (Balsamon, Aristen, Zonara ș.a.) au văzut în acest canon obligativitatea mirenilor de a se împărtăși la fiecare

⁷ Se știe că viața ascetică a creștinilor nu a fost privită unilateral. În primele secole, ea avea alte exigențe și, am putea spune, alte accente, dar începând cu Clement Alexandrinul, Origen și culminând cu părinții pustiei Egiptului și mai ales cu Evagrie Ponticul (majoritatea influențați de neoplatonism), „rigorile” vieții ascetice au crescut atât de mult, încât ele au devenit imposibile chiar și pentru unii monahi, nu mai zicem de mireni. În prezent, mai ales în unele mănăstiri din Sfântul Munte, dar și în unele comunități parohiale izolate din diaspora ortodoxă, se încearcă o revenire la sensurile primare ale ascezei.

⁸ Nicolae CABASILĂ, *Tâlcuirea Dumnezeieștii Liturghii*, cap. 12, București, 1997, p. 94.

⁹ *Canoanele Bisericii Ortodoxe (CBO)*, ed. 1992, p. 12.

¹⁰ Cf. NICODIM MILAȘ, *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, partea I, Arad, 1930, pp. 203-204.

¹¹ CBO., p. 13.

Liturghie; iar *Cormiciaia Slavă* (1787) aduce în sprijinul acestui canon alte două (80 Trulan și 2 Antiohia), interpretându-le astfel: „Să se afurisească (excomunică) cel ce nu rămâne în biserică până la rugăciunea finală și cei ce nu se împărtășesc”.¹²

Canonul 2 al Sinodului din Antiohia (341), de care deja am amintit, *excomunică pe cei care „se feresc de Sfânta Euharistie potrivit unei neorânduiri”*¹³, iar **Canonul 80 Trulan** (691-692) *caterisește clericul și excomunică mireanul care trei duminici la rând a lipsit de la biserică și s-a lipsit de Sfintele Taine, fără a avea un motiv binecuvântat*. Același lucru îl prevede și **Canonul 11 de la Sardica** (343).

Deci Canoanele Bisericii Ortodoxe au văzut întotdeauna săvârșirea Sfintei Liturghii legată de actul împărtășirii întregii Sinaxe. Același lucru reiese și din textul Sfintei Liturghii.

Începând cu primele momente ale Liturghiei credincioșilor, a celor care teoretic au voie să se împărtășească¹⁴, preotul rostește (în taină) următoarele: ...*Dă celor ce se roagă împreună cu noi [cu preoții – n.n.] să-Ți slujească totdeauna cu frică și cu dragoste și întru nevinovăție și fără osândă să se împărtășească cu Sfintele Tale Taine...*¹⁵, iar în alt loc preotul spune astfel: *Învrednicește-ne să ne împărtășim cu cuget curat, cu cereștile și înfricoșătoarele Tale Taine ale acestei sfinte și duhovnicești mese, spre lăsarea păcatelor...*¹⁶ Să remarcăm faptul că la Liturgia care se săvârșește aproape în toate zilele de peste an preotul nu se roagă doar pentru vrednicia sa de a se împărtăși el singur, ci și pentru a întregului popor – ceea ce te face să crezi că poporul se și împărtășește; aceleași rugăciuni se folosesc și în post și în afara lor, când aproape nimeni dintre mireni nu se apropie de Potir. Există însă și anumite „texte liturgice clasice” care arată caracterul comunitar al împărtășirii cu Sfintele Taine:

Luați, mâncați... Beți dintru acesta **toți**..., toate la plural;

Rugăciunea în taină a preotului ...și ne *învrednicește prin mâna Ta cea puternică, a ni se da nouă [preoților – n.n.] Preacuratul Tău Trup și Scumpul Tău Sânge și prin noi **la tot poporul***¹⁷;

Cu frică de Dumnezeu, cu credință și cu dragoste apropiați-vă!;

Rugăciunea de mulțumire: *Să se umple gurile **noastre**... că **ne-ai învrednicit pe noi [toți] a ne împărtăși**...*;

Ectenia de mulțumire: ***Drepti**, primind dumnezeieștile, sfintele, preacuratele... lui Hristos Taine, cu vrednicie să mulțumim Domnului ș.a.*

Fără a face prea multe comentarii, ușor ne dăm seama că aceste rugăciuni – și, prin ele, întreaga Liturghie – nu au nici un rost atunci când, în cea mai mare parte a anului și la majoritatea bisericilor, nu se împărtășește nimeni altcineva decât preotul (cel mai vrednic dintre toți!) sau în cel mai bun caz 2-3 copii. Unde mai punem că acel „potir al

¹² Cf. NICODIM MILAȘ, *op. cit.*, pp. 204 -206.

¹³ CBO, p. 207.

¹⁴ Creștinii botezați, dar cu păcate care opresc de la împărtășanie, după Canoane, nu au voie să stea la Liturghie, ci trebuie să iasă odată cu cei nebotezați (catehumeni) și să stea la ușa bisericii cerând mila lui Dumnezeu și iertare de la toți.

¹⁵ „Rugăciunea a II-a a credincioșilor din Liturgia Sfântului Ioan Gură de Aur”, în *Liturghier*, ed. cit., pp. 135-136.

¹⁶ „Rugăciunea înainte de «Tatăl nostru»”, în *Liturghier*, p. 157.

¹⁷ „Rugăciunea de la «Sfintele Sfinților»”, în *Liturghier*, p. 159.

comuniunii” de care vorbesc Sfinții Părinți devine în mod evident un „potir al egoismului”, un „drept rezervat numai preotului”. Mai mult decât atât, în cazul în care se împărtășește preotul singur, Liturghia nu mai este o „frângere a pâinii” (artoklasia), căci „frângere” înseamnă împărțire în mai multe bucăți (pentru mai mulți). În acest caz, nici „junghierea” de la Proscomidie (care dincolo de simbolul Jertfei este o etapă practică ce precede „frângerea”) nu-și mai găsește rostul!

Este clar deci că însăși săvârșirea Liturghiei e legată de împărtășirea credincioșilor. Chiar dacă se oficiază zilnic sau numai în anumite zile din săptămână, Liturghia nu poate fi concepută fără împărtășire și acest lucru e confirmat și de Sfântul Ioan Gură de Aur în *Omilia III la Efeseni* prin următoarele cuvinte: *Văd că se face multă neorânduială la Împărtășire. În celelalte zile ale anului nu vă împărtășiți chiar dacă adeseori sunteți curați [adică nu aveți păcate opritoare – n.n.], iar când vin Paștile (și alte sărbători), chiar dacă ați făcut ceva rău, îndrăzniți să vă împărtășiți?! Vai de nepriceperea voastră și de răul vostru obicei! În zadar se săvârșește Liturghia în fiecare zi dacă nu vă împărtășiți¹⁸... Acestea le spun nu ca să vă împărtășiți oricum, la întâmplare, ci ca să vă faceți vrednici. Omule, nu ești vrednic să te împărtășești? Atunci nici pe celelalte rugăciuni ale Liturghiei [credincioșilor – n.n.] nu ești vrednic să le auzi..., deci, dacă (zici că) nu ești vrednic să te apropii de Sfintele Taine, pleacă împreună cu catehumeii, pentru că nu te deosebești cu nimic de ei...*¹⁹

Împărtășirea la fiecare Liturghie este obligatorie, după Sfântul Chiril al Ierusalimului, și pentru faptul că noi înșine cerem acest lucru în rugăciunea „Tatăl nostru”. Interpretarea dată de acest Sfânt Părinte la cererea „pâinea noastră cea spre ființă dă-ne-o nouă astăzi” (Matei 6:11) se referă tocmai la implorarea milei lui Dumnezeu de a ne învrednici să ne împărtășim în acea zi cu „pâinea care se pogoară din cer” și care este „spre ființă”, adică spre viață veșnică. Reiese însă că degeaba o cerem, dacă doar peste câteva clipe cei mai mulți refuză să o primească.²⁰

În sprijinul acestei idei se pot aduce multe alte argumente patristice, dar, pentru a nu-i face pe unii să le numească „speculații filozofice”, vom trece la alt fel de argumente, inclusiv de ordin istoric.

În trecut, în primele patru-cinci secole creștine, credincioșii fără impedimente se împărtășeau la fiecare Liturghie, dar această evlavie a început să scadă simțitor începând chiar din secolul al IV-lea și tocmai de aceea Părinții Bisericii au început să lupte împotriva acestei „inovații”, chemând neîncetat poporul la Potirul Domnului. Sfântul Ioan Gură de Aur pune această scădere a râvnei pe seama trândăviei și ignoranței omului contemporan lui, care nu mai dorea să ducă o viață în curăție și înfrânare pentru a putea primi Sfintele Taine în fiecare zi. Sfântul Ioan critica în același timp atitudinea unor oameni care legau primirea Împărtășaniei doar de anumite perioade ale anului sau de unele sărbători și care de fapt aveau o viață plină de păcate, dar care aveau senzația că în felul acesta își fac „datoria față de Biserică”. Ei, aceste lucruri sunt astăzi parcă mai valabile decât atunci!

¹⁸ Prin această afirmație Sfântul Ioan Gură de Aur nu neglijează celelalte aspecte ale Jertfei Euharistice, ci doar îl scoate în evidență pe cel principal – împărtășirea.

¹⁹ Sfântul IOAN HRISOSTOM, *Comentariu la Epistola către Efeseni, Omilia III*, trad. rom. Theodosie Athanasie, Iași, 1902, pp. 31-32.

²⁰ Cf. Arhim. Ilie MASTROIANOPULOS, *Potirul nemurii*, cap. III, (lb. rusă), Moscova, 1997, p. 71.

O analiză interesantă asupra aceleiași probleme o face Sfântul Chiril al Alexandriei, care vede în această „fugă de împărtășire” o iscusită lucrare a diavolului. Vrajmașul mântuirii noastre, spune acest Sfânt Părinte, a luptat la început prin împărații păgâni, care omorau trupurile creștinilor. Acum, creștinii fiind liberi fizic, diavolul lucrează la înrobirea lor duhovnicească, concretizată în autoizolarea (benevolă) de Cel ce este „Izvorul vieții”, și care până la urmă este un suicid spiritual. La început, când omul (Adam) încă nu era vrednic de *mâncare*, diavolul l-a făcut să mănânce, iar acum, când Hristos ne-a făcut vrednici de *mâncare*, diavolul încearcă să ne îndepărteze, adică el lucrează tot timpul în mod contrar. De aceea, pe bună dreptate, Sfântul Chiril spune că, **îndepărtându-ne de Sfânta Împărtășanie, ne facem vrăjmași ai lui Dumnezeu și prieteni ai diavolului.**²¹

Sfântul Macarie Egipteanul merge și mai departe, considerând uneori posedarea omului de către puterile demonice tot ca efect al refuzului împărtășirii dese, căci îi spune femeii pe care tocmai o vindecase de această boală: *Niciodată să nu neglijezi a merge la biserica lui Dumnezeu și a te împărtăși cu Tainele lui Hristos Domnul! Aceasta [demonizarea] ți s-a întâmplat pentru că timp de cinci săptămâni [35 de zile – n.n.] nu te-ai apropiat de Preacuratele Taine.*²² Ideea poate fi ușor observată și în a II-a Rugăciune înainte de Împărtășire, în care Sfântul Ioan Gură de Aur își arată teama că, dacă nu se va împărtăși mai des, „va fi prins de lupul cel înțeleghător”.²³

Vedem deci câte rele ne provocăm noi înșine prin refuzul de a ne pregăti trupește și sufletește pentru a ne putea împărtăși mai des. Totuși împărtășirea – fie rară, fie deasă – nu poate fi făcută oricum, ci cu o anumită pregătire. *De Sfintele Taine sunt vrednici numai cei cu viața curată*, spune Sfântul Ioan Gură de Aur, *dar dacă cineva nu este așa, chiar dacă o singură dată s-ar apropia, osândă își ia.*²⁴

III

Chiar dacă accentul dintotdeauna a căzut pe vrednicie, cum de fapt este și normal, invocându-se de fiecare dată textul paulin de la I Corinteni 11:27-30, Părinții au vorbit și de anumite perioade de **timp limită**, legate de primirea Sfintelor Taine, și acest lucru l-am văzut în parte atunci când am prezentat argumentele canonice legate de împărtășire. Să vedem care este Tradiția patristică a Bisericii:

Sfântul Vasile cel Mare, de exemplu, într-o scrisoare adresată Chesariei patriciana, relatează următoarele: *Împărtășirea zilnică și hotărârea de a primi zilnic Sfântul Trup și Sânge al lui Hristos e un lucru bun și folositor, căci El Însuși o spune limpede: „cel ce mănâncă Trupul Meu și bea Sângele Meu are viață veșnică” (Ioan 6:54)... Cu toate acestea, noi [cei din*

²¹ *Ibidem*, cap. IV, p. 99.

²² *Viața Sfântului Macarie Egipteanul*, trad. Pr. Prof. Dr. C. Cornițescu, în PSB 16, Editura IBMBOR, București, 1992, p. 27.

²³ Din învățătura Sfântului Macarie desprindem ideea că împărtășirea rară favorizează lucrarea diavolului. Este deci explicabil numărul mare de demonizații din zilele noastre. Posedarea demonică poate să nu aibă legătură directă cu împărtășirea, dar în același timp poate fi rezultatul unei împărtășiri cu nevrednicie, cum a fost cazul lui Iuda, precum și cauza unei împărtășiri rare, cum învață Sfinții Părinți.

²⁴ Sf. Ioan HRISOSTOM, *Comentariu la Epistola către Evrei, „Omilia IX”*, trad. Theodosie Athanasie, București, 1923, p. 152.

Capadocia – n.n.] ne împărtășim **numai** de patru ori pe săptămână: duminica, miercurea, vinerea și sâmbăta, precum și în alte zile când se face pomenirea vreunui sfânt.²⁵

În Apus, Sfântul Ambrozie al Milanului, dar mai ales Fericitul Augustin vorbesc de necesitatea împărtășirii zilnice – acceptându-se doar în cazuri extreme și împărtășirea o singură dată pe săptămână (duminica)²⁶ –, iar un alt Sfânt Părinte din Apus, străromânul Ioan Casian, face monahilor și credincioșilor în general următorul îndemn: „Nu trebuie să refuzăm duminica Sfânta Împărtășanie, fiindcă ne știm păcătoși, ci cu totul mai mult să ne grăbim dornici către ea pentru vindecarea sufletului și pentru curățirea cea duhovnicească, cu acea umilire a minții și cu atâta credință, încât, judecându-ne nevrednici de primirea marelui har, să căutăm și mai mult leacuri pentru rănilor noastre. Nu am fi de altfel vrednici să primim Împărtășania nici măcar o dată pe an..., dar cu mult este mai drept ca, de vreme ce în această umilință a inimii în care credem și mărturisim că niciodată nu putem să ne atingem pentru merit de acele Sfinte Taine, s-o primim ca pe un leac al tristeților noastre **în fiecare duminică**, decât ca, stăpâniți de deșarta trufie și stăruință a inimii, să credem că numai o dată pe an suntem vrednici de a ne împărtăși cu Sfintele Taine...”²⁷

Trebuie să menționăm însă că, începând cu secolele al V-lea–al VI-lea, Sfinții Părinți, atunci când vorbesc de primirea Sfintelor Taine, fac unele diferențe între monahi și mireni, deși acestea nu sunt prea mari și, dintr-un anumit punct de vedere, nefondate. Cu toate acestea, haideți să vedem despre ce fel de diferențe este vorba, ținând seama că modul de viață al monahilor diferă totuși de cel al mirenilor. Încercând deci o sistematizare a mărturiilor patristice în legătură cu problema dată, vom face și noi aceeași diferență, fără a insista însă prea mult, întrucât, până la urmă, toți avem aceeași chemare (Efeseni 4:4) – cea a sfințirii și îndumnezeirii.

Referindu-ne la **monahi**, vedem că și pustnicii din Egipt, deși duceau o viață anahoretică, se împărtășeau în fiecare duminică²⁸, monahii de la Lavra Pecerska – de 2-3 ori pe săptămână, iar cei din Sfântul Munte chiar și în fiecare zi, mai ales cei neputincioși și bolnavi.²⁹ „Monahul, spune Sfântul Apolo, trebuie să se cuminece (de e cu puțință) în fiecare zi cu Tainele lui Hristos. Căci *cel ce se depărtează pe sine de aceasta, se depărtează de Dumnezeu. Iar cel ce-o face aceasta continuu, continuu se îmbracă cu trupul Domnului.*”³⁰

Această evlavie a fost vie secole de-a rândul printre monahi și se mai ține pe alocuri, chiar dacă și în secolul al IX-lea **Sfântul Teodor Studitul** atestă tendința suprimării ei. Așa se explică faptul că acest Sfânt Părinte (Teodor) îi muștra de multe ori pe monahii

²⁵ Sfântul VASILE CEL MARE, *Epistola 93 către patriciana Chesaria*, trad. rom. în PSB, vol. 12, Editura IBMBOR, București, 1988, p. 269.

²⁶ Sfântul AMBROZIE, *De sacramentis*, V, și Fericitul Augustin, *Epistola LIV*, 2, apud Pr. Prof. Dr. Petre Vintilescu, *Liturghierul Explicat*, Editura IBMBOR, București, 1999, pp. 340-341.

²⁷ Sfântul IOAN CASIAN, *Convorbiri duhovnicești*, 23, cap. XXI, trad. rom. în PSB, vol. 57, Editura IBMBOR, București, 1990, p. 722.

²⁸ PATERICUL (Egiptean), „Avva Carion”, Editura Episcopiei Ortodoxe din Alba-Iulia, 1990, p. 124.

²⁹ Sf. NICODIM AGHIORITUL și NEOFIT KAVSOKALIVITUL, *Despre dumnezeiasca împărtășanie cu preacuratele lui Hristos Taine*, trad. rom., Editura Orthodoxos Kypseli, Thesalonica, 1992, p. 19. Noi am citat după prima ediție românească. Acum mai există o ediție – 2001 –, care are însă titlul modificat.

³⁰ *Vita Abbatis Apollo*, PG 73, 1161, apud Calist și Ignatie Xanthopol, „Cele 100 de capete”, 92, în *Filocalia*, vol. 8, Editura Humanitas, București, 2002, p. 199.

săi printr-un fel de cuvântări catehetice despre Sfânta Împărtășanie, în care spune: „Sfânta Împărtășanie este cel mai mare dar dumnezeiesc, noi însă nu purtăm grijă să ne împărtășim destul de des, și mă mir, pentru ce să ne cuminecăm numai duminica, iar în altă zi când se face Liturghia – nu. Căci *se cuvine mai ales monahilor care se află în sânul vieții de obște, în toate zilele să se împărtășească*. Însă o zic despre cei curați și cu sufletul și cu trupul, dar cu nebagare de seamă și fără mare cercare și luare-aminte să nu îndrăznească cineva... Vedeți, fraților, că dacă cel ce este oprit de la masa de obște să mănânce și-i pare rău, cu cât oare mai mult se cade să se mănânce, să plângă și să se tânguiască cel ce se oprește pe sine însuși de la masa dumnezeiască, fie pentru necurăție, fie pentru neînfrânare, ori pentru neascultare sau pentru oricare altă patimă. Căci nu se lipsește de o hrană proastă și trecătoare, ci de pâinea vieții și de paharul mântuirii și, mai adevărat să zic, de Însuși Hristos... Deci, de se va întâmpla să fim chiar la muncă și ascultare afară și vom auzi toaca bisericii (cea de la începutul Liturghiei – *n.n.*), să lăsăm treaba și să alergăm cu multă sârguință să ne cuminecăm și mult ajutor vom câștiga. Căci cu această grijă fiind de-a pururea, ne vom feri de orice păcat și vom fi gata totdeauna de sfârșit, iar dacă nu avem grijă de a ne împărtăși, cădem în multe patimi ale păcatelor.”³¹

Sfântul Simeon Noul Teolog a reglementat pentru obștea sa de la „Sfântul Mamas” împărtășirea zilnică sau cel puțin de 2-3 ori pe săptămână, accentuând faptul că alt „remediu” împotriva păcatului nu există. Împărtășania trebuie luată însă după o pregătire duhovnicească și trupească și, de fiecare dată, cu binecuvântarea duhovnicului (care se subînțelege că trebuie să fie din aceeași mănăstire).³²

Cercetând însă izvoarele patristice, vedem că și **mirenii** au aceleași „îndatoriri” de a se împărtăși foarte des, chiar dacă nu zilnic, ci numai în duminici și sărbători. Diferența aceasta însă nu apare decât pentru simplul motiv că la bisericile parohiale nu se slujește mai des. Au existat însă și mireni care în trecut se împărtășeau în fiecare zi și tocmai pentru ei și datorită lor Biserica a instituit, în secolul al VI-lea, regula liturghisirii zilnice în mănăstiri și chiar în parohii, și tot atunci, și din aceleași motive, s-a instituit un nou rit liturgic, numit mai târziu „Liturghia Darurilor mai înainte Sfințite” – Liturghie la care credincioșii mai evlavioși se puteau împărtăși în fiecare zi din Postul Mare, dar cu Euharistie păstrată din duminica precedentă. Apariția acestor practici liturgice „noi” nu poate fi explicată decât dacă presupunem că oamenii **voiau** să se împărtășească mai des. Totuși, pentru a nu se ajunge la atitudini extremiste, Sfinții Părinți au stabilit anumite reguli pentru împărtășirea mirenilor.

Cuviosul Iov Mărturisitorul, de exemplu, bazându-se pe scrierile Sfântul Vasile cel Mare și pe textul Canoanelor 9 Apostolic și 2 Antiohia (de care deja am amintit), spune că „fiecare creștin (dacă nu e oprit de duhovnicul său – *n.n.*) trebuie să se împărtășească

³¹ Sf. TEODOR STUDITUL, *Cuvinte duhovnicești*, 61, Alba-Iulia 1994, pp. 189-190.

³² Sf. SIMEON NOUL TEOLOG, *Cateheza IV*, trad. diac. I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 1999, p. 70. A se vedea și comentariul de la nota 21, p. 70. O împărtășire deasă e recomandată și de *Regulamentul monahal al B.O.R.*, accentuându-se că este nevoie ca, pentru împărtășirea săptămânală, monahul să participe la toate Laudele și cu dragoste să facă toate ascultările încredințate. Mai mult decât atât, *Regulamentul* prevede o pedeapsă canonică pentru monahii și frații care se împărtășesc mai rar decât o dată pe lună. (Cf. *Art. 71, b-c.*, Editura Trinitas, 1998, p. 25.)

în fiecare zi.”³³ Trebuie să recunoaștem însă că acest „îndemn părintesc” nu a devenit niciodată regulă pentru mireni, încât considerăm mult mai valabile sfaturile de mai târziu a doi mari Sfinți Părinți, și anume: Sfântul Grigorie Palama (1359) și Sfântul Simeon al Thesalonicului (1430).

Primul dintre ei consideră împărtășirea duminicală ca pe o datorie a fiecărui creștin,³⁴ iar Sfântul Simeon, arătând folosul și necesitatea împărtășirii cu Hristos, atenționează pe creștini de a nu depăși 40 de zile fără primirea Împărtășaniei³⁵ (deși am văzut că pentru Sfântul Macarie Egipteanul termenul de 40 de zile este prea mare).

Menționăm că în jurul acestui „termen” de **40 de zile**, anumiți „teologi”, aș spune puțin-luminați, au speculat foarte mult, ajungându-se chiar la afirmația că „nu te poți împărtăși mai des de 40 de zile”³⁶. Afirmația nu are nici un suport teologic și o calificăm ca fiind total eronată. Toată Tradiția Bisericii afirmă tocmai contrariul.

O ultimă reglementare de care am vrea să amintim este cea a unui Sinod de la Constantinopol ținut în august 1819. Acest Sinod a hotărât ca „atât monahii, cât și mireni, fiecare după puterea lor, să se împărtășească la fiecare Liturghie sau și mai rar, dar nu după un număr fix de zile, ci așa cum recomandă fiecăruia duhovnicul”³⁷.

Am văzut deci cât de mult a însemnat pentru Părinții Bisericii deasa împărtășire. Și incursiunea noastră în istorie nu-i nici pe departe exhaustivă. Tocmai de aceea am dori să mai amintim două lucruri legate de modul în care Sfinții Părinți înțelegeau „datoria de a te împărtăși”. Exemplele se leagă de anumite situații din viața omului.

Sfântul Ioan Postitorul, de exemplu, în al 8-lea Canon al său spune că *cel ce s-a întinat în somn cu scurgere (seminală) o zi se scoate de la împărtășanie, curățindu-se de întinăciune, și va zice Psalmul 50 și va face 49 de metanii*.³⁸ Vedem deci că acest termen de o zi constituie canon de curățire și într-un anumit sens o privațiune; or, în zilele noastre să-l oprești pe cineva pentru o zi de la Împărtășanie este „absurd”, din moment ce el însuși se lipsește pe sine pentru câteva luni de zile, fără a considera aceasta o problemă. Pentru Sfântul Ioan Postitorul însă o zi fără Hristos este o mare pagubă, încât, chiar dacă numește scurgerea ca fiind „necurăție”, nu îndrăznește să oprească pe cineva pentru mai mult de o zi.

A doua problemă de care tocmai amintisem se prezintă pentru noi ca fiind de-a dreptul șocantă și ea se leagă de Canonul 16 al Sfântului Timotei al Alexandriei. După ce Sfântul Timotei arată obligativitatea ajunării înainte de împărtășire, el spune: „Dacă

³³ Cf. Sf. NICODIM AGHIORITUL, *op. cit.*, p. 41.

³⁴ Sf. GRIGORIE PALAMA, *Dialog al legiurii celei după Hristos*, apud Petre Vintilescu, *Liturghierul Explicat*, ed. cit., nota 1050, p. 341.

³⁵ Sf. SIMEON AL THESALONICULUI, *Tractat asupra tuturor dogmelor noastre ortodoxe...*, trad. Toma Theodorescu, București, 1865, cap. 242.

³⁶ Chiar dacă afirmația a fost luată de bună și de către unii dintre marii duhovnici, aceasta nu înseamnă că ea este adevărată. În istoria monastică au existat cuvioși care au postit săptămâni întregi și au stat în pustie zeci de ani, dar în anumite probleme de învățătură au greșit. Acest lucru nu arată neapărat că ei sunt eretici, ci în primul rând că sunt oameni și că Dumnezeu, printr-o pedagogie neînțeleasă de noi, îngăduie oamenilor (ca persoane izolate) să mai greșească pentru a nu se trufi. De aceea Ortodoxia este Sinodală.

³⁷ Cf. Anthony M. CONIARIS, *Introducere în credința și în viața Bisericii Ortodoxe*, trad. C. Făgețan, Editura Sophia, București, 2001, p. 171 și la P. Vintilescu, *op. cit.*, p. 342.

³⁸ CBO, 1992, p. 437.

însă cineva ajunând spre a se împărtăși, spălându-și gura sau făcând baie a înghițit apă fără să vrea, se cuvine a se împărtăși căci satana, aflând prilej de a-l opri (pe om) de la împărtășire, mai des face aceasta”.³⁹ Fără a mai comenta, menționăm că acest canon nu a fost anulat de vreun sinod.

Vedem deci că acești Părinți ai Bisericii de Răsărit au trăit intens experiența mistică a unirii cu Hristos și de aceea nu doreau să se lipsească de ea în nici o împrejurare a vieții, ținând să se împărtășească, dacă e posibil, în fiecare zi, sfințind astfel fiecare clipă a existenței lor pământești.

IV

Alta era situația în Apus. Din relatările Fericitului Ieronim vedem că în Apus clerul avea tendința (nemotivată în vreun fel) de a „limita accesul” mirenilor la Sfânta Scriptură și la Sfintele Taine. De fapt situația poate fi ușor înțeleasă, dacă amintim faptul că atât Scriptura, cât și întregul cult erau accesibile numai cunoscătorilor de limbă latină, care, bineînțeles, nu erau prea mulți (și aproape deloc în spațiul galic și mai ales anglo-saxon). Lucrurile se complică și mai mult atunci când – după 1054 – Biserica din Apus instituie practica slujirii la mai multe Altare în aceeași biserică (întâlnită astăzi și în Biserica Ortodoxă Rusă, mai ales în marile catedrale) și apoi, mai târziu, practica liturghisirii de mai multe ori în aceeași zi, care este de-a dreptul greșită. Odată cu introducerea acestor inovații liturgice (cu serioase implicații dogmatice), scolastica a început să „inventeze” tot felul de reguli și condiții pentru laici, ca aceștia să se poată împărtăși.⁴⁰ Aceste „noi reguli” n-au fost însă valabile decât până la Reforma făcută de protestanți, care, trecând la sistemul „Biserică fără preoți”, i-a obligat pe romano-catolici să-și reformuleze învățătura latină conform căreia, până atunci, Liturghia se putea oficia și fără credincioși, adică doar de preot. Dându-și seama de greșelile făcute, latinii încep (prin secolele al XVII-lea–al XVIII-lea) să se inspire din izvoarele patristice ale Răsăritului, mai ales din Scrierile Sfântului Nicodim Aghioritul, publicate în numeroase ediții la Veneția și citite cu mult interes.⁴¹ Prin scrierile Părinților răsăriteni, apusenii au început să înțeleagă scopul instituirii Jertfei nesângeroase și – mai ales după Conciliul II Vatican (1962-1965) – au început să se împărtășească la fiecare Liturghie. Latura negativă a acestei „reînnoiri” în Biserica Romano-Catolică este că nu se mai impune ajunarea, inovație pe care noi, în condiții normale, nu o putem accepta. Menționăm însă încă o dată că practica deseori împărtășiri este aproape străină Bisericii Apusene din secolele al XII-lea–al XVII-lea, în care scolastica era pusă deasupra Tradiției, iar din cauza iezuiților acest curent a pătruns și în Teologia Răsăriteană.

Așa se face că, începând cu secolele al XVII-lea–al XVIII-lea, în mod special teologia rusă (prin latinizarea Academiiilor de Teologie din Kiev și Lwov) rămâne puternic influențată de scolastică. În scurt timp, acest curent va trece din centrele academice din vestul Rusiei la toate celelalte și va avea repercusiuni nu numai asupra teologiei rusești de mai târziu, ci asupra întregii teologii ortodoxe de tradiție bizantină.

³⁹ *Ibidem*, pp. 401-402. A se vedea și Canonul 12.

⁴⁰ Bineînțeles, „nu putea un pom rău să dea roade bune”.

⁴¹ Elia CITTERIO, *Nicodim Aghioritul*, Editura Deisis, Sibiu, 2001, pp. 102-105.

După părerea mai multor teologi ortodocși (Pavel Florenski, Hristou Andrutsos, Balanos, Ch. Yannaras ș.a.⁴²) începutul propriu-zis al influențelor scolastice în Teologia Răsăriteană îl constituie Mărturisirile de Credință din secolul al XVII-lea, și mai cu seamă cea a lui Petru Movilă, mitropolitul Kievului,⁴³ discutată și aprobată în Conferința Teologică de la Iași (1642), numită și „Sinod”⁴⁴. La Iași, Mărturisirea a fost corectată de două mari erezii: *existența purgatoriului* și *omiterea epiclezei*. Dar și după aceste revizuiți făcute de Meletie Syrigos, textul a rămas cu multe influențe latine, necorectate nici până astăzi.

Desigur, *Mărturisirea* lui Petru Movilă are și laturile ei pozitive. În primul rând, este pentru prima dată când în Răsărit se reușește o sistematizare atât de practică a dogmelor (bazată pe întrebări și răspunsuri), metoda fiind împrumutată, fără îndoială, din Occident. Nu s-a reușit însă o debarasare completă și de conținutul ideilor. Analizate superficial, ele par oarecum valabile, dar în profunzimea lor conțin și erori, de care nu este vinovat atât Petru Movilă sau „sinodali” de la Iași, cât contextul istoric și cultural al vremii.

Revenind la problema noastră, vreau să spun că pentru prima dată (cel puțin oficial) în Teologia Răsăriteană, pe lângă cele 10 porunci dumnezeiești, apar și *nouă porunci bisericești*, preluate de atunci înapoi de aproape toate Catehismele, inclusiv de cel al B.O.R. din 1952 și din edițiile acestuia de după 1990. Fără să fac prea multe comentarii, vreau să citez „a patra **poruncă** bisericească”, pentru că se leagă de problematica studiului de față. Deci „să ne spovedim și să ne împărtășim în fiecare din cele patru posturi mari de peste an, sau, dacă nu putem (?!), cel puțin o dată pe an, în postul Sfințelor Paști”.⁴⁵ În primul rând mă grăbesc să spun că această „poruncă” nu are nici un temei în întreaga Tradiție a Bisericii, iar în al doilea rând (ironizând puțin lucrurile) îmi exprim mirarea de ce magistrala Mărturisire aprobată de Sfântul Sinod al B.O.R. nu a „poruncit” ca preotul, „dacă nu poate”, să facă Liturghie cel puțin o dată pe an, la Paști.

Nu doresc să insist prea mult asupra acestui aspect, ci vreau să menționez că, deși unii intercalează în această zisă poruncă ideea că „cine vrea poate totuși să se împărtășească și

⁴² A se vedea despre aceasta studiul Pr. Prof. Dr. Ioan ICA, „Discuții mai noi asupra unor probleme mai vechi în jurul Mărturisirilor de credință”, în *Logos. Înalt Preasfințitului Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului la împlinirea vârstei de 80 de ani*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2001, pp. 313-320. A se mai vedea: G. RACOVEANU, în *Predania*, Editura Deisis, Sibiu, 2001, p. 131; și Paul EVDOKIMOV, *Hristos în gândirea rusă*, Editura Symbol, trad. Pr. Ion Buga, p. 65.

⁴³ Unii teologi, ziși tradiționaliști, dar mai ales Pavel Florenski, crede că *Mărturisirea* lui Petru Movilă a fost copiată după cea catolică a lui Petru Canisius și că este plină de greșeli. Cu toate acestea, noi amintim faptul că ea a fost recunoscută de patriarhii ortodocși de atunci, iar în 1996 Petru Movilă a fost trecut în rândul sfinților de către Biserica Ucraineană, aflată sub jurisdicția Moscovei.

⁴⁴ A se vedea studiul Părintelui Scarlat Porcescu, „Sinodul de la Iași – 1642”, în volumul *Hristos în Moldova*, Editura Trinitas, Iași, 2001. Aici se argumentează că la Iași a fost o simplă Conferință consultativă și nu un „Sinod”.

⁴⁵ *CREDINȚA ORTODOXĂ*, partea III, cap. 38, Editura Trinitas, Iași, 1996, p. 336. Foarte interesant este că, personal, Sfântul Petru Movilă agreea și recomanda o împărtășire cât mai deasă. El însuși se împărtășea de 3-4 ori pe săptămână. Acest lucru ne bucură, dar în același timp ne întrebăm de ce Petru Movilă nu a abordat în același duh răsăritean patristic și „porunca” a patra bisericească, nereușind să se abată prea mult de la sursa latină din care s-a inspirat? (Cf. Petru Movilă, *Împăcarea Bisericii Ortodoxe*, Editura Polirom, 2002, p. 28).

mai des”⁴⁶, ignoranța care a cuprins mai ales Bisericile Ortodoxe Rusă și Română este una fără precedent și cu grave repercusiuni asupra vieții duhovnicești a creștinilor (Cf. Ioan 6:53). Chiar dacă Sfântul Simeon al Thesalonicului și mai ales Nicolae Cabasila constată o scădere a evlaviei față de Sfintele Taine încă în secolele al XIV-lea–al XV-lea, ceea ce a urmat începând cu secolul al XVII-lea este ceva care nu se poate tolera în nici un fel. Dacă protestanții spun tot mai des „Înapoi la (Sfinții) Părinți!”, nu ar trebui oare noi să facem în primul rând acest lucru?

V

Mânați de acest gând, dorim să precizăm adevărata învățătură a Sfinților Părinți referitor la primirea Sfintei Împărtășiri, dar în același timp să arătăm erorile unor practici mai noi promovate de unii teologi și duhovnici, ziși tradiționaliști (rigoriști), care sunt adepții unii împărtășiri mai rare.⁴⁷

Cei mai mulți dintre ei spun că nu ne putem împărtăși prea des pentru că suntem nevrednici. Aceasta însă nu poate fi, în nici un caz, un motiv pentru care trebuie să ne ferim de Potir. Soluția nu este alta decât dobândirea vredniciei și nu doar simpla constatare a nevredniciei. Că nici dacă (omul) s-ar considera pe sine vrednic, tot nu ar putea să se împărtășească (din cauza mândriei?!). Deci problema se complică și mai mult dacă luăm în calcul maxima Sfântului Ioan Gură de Aur care spune: *cel ce nu este vrednic să se împărtășească în fiecare zi nu este vrednic nici măcar o dată pe an, pentru că vrednicia nu ține de timpuri (perioade sau soroace)*. Deci nu putem spune că nevrednicia apare și dispare în anumite perioade ale anului (cum sunt posturile sau sărbătorile), ci ea este o stare generală a unei persoane umane conștiente și responsabile de păcatele sale. Nu este om fără păcat, spune Scriptura (I Ioan 1:8-10). Deci, din acest punct de vedere, toți oamenii sunt la fel, adică cu păcate; numai că unii se pocăiesc, iar alții – nu. Unii, prin harul lui Dumnezeu pe care-l cer în rugăciune, își văd fiecare păcat și se pocăiesc în permanență, iar alții, stăpâniți de păcat și de ignoranță (spirituală), chiar dacă-și recunosc greșelile, se pregătesc pentru Împărtășanie doar formal, fără smerenie și zdrobire de inimă și apoi, fără nici o sfială, merg spre Sfântul Potir.

Sfântul Apostol Pavel spune clar: *Oricine (preot sau mirean – n.n.) va mânca pâinea aceasta sau va bea din paharul Domnului cu nevrednicie va fi vinovat față de Trupul și Sângele Domnului. Să se cerceteze însă omul pe sine și așa să mănânce din pâine și să bea din pahar. Căci cel ce mănâncă și bea cu nevrednicie osândă își mănâncă și bea, nesocotind Trupul Domnului. De aceea mulți dintre voi sunt neputincioși și bolnavi și mulți au și murit* (I Corinteni 11:27-30). În baza acestor versete biblice de necontestat, Sfinții Părinți au arătat că cei care au păcate grave, într-adevăr, nu se pot împărtăși cu Trupul lui Hristos, care, așa cum spune Sfântul Simeon Metafrast, „este foc care arde pe cei nevrednici”⁴⁸. Așa se explică faptul că Sfinții Părinți opreau, pentru anumite păcate, mai mulți ani de

⁴⁶ În sursa mai sus menționată chiar și acest lucru lipsește.

⁴⁷ Aceștia, numindu-se „tradiționaliști”, îi acuză pe cei care practică deasa împărtășire de încălcare a Tradiției. Nu cred că mai trebuie și alte argumente pentru a arăta care este adevărata Tradiție.

⁴⁸ Cf. *Rugăciunea a IV-a de Mulțumire*. Această rugăciune, ca și celelate rugăciuni înainte și după împărtășire, au început să fie percepute ca pravilă înainte și după împărtășire abia începând cu secolul al XI-lea, iar începând cu secolul al XIV-lea, lor li s-a adăugat și actualul Canon înainte de împărtășire (cf. Диакон Михаил ЖЕЛТОВ (și alții), «Евхаристия», în ПЭ, том 17, p. 616).

la Împărtășanie. Sfântul Vasile cel Mare, de exemplu, oprește 7 ani pentru desfrânare, 15 – pentru preadesfrânare (adulter), 10 – pentru mamele care își ucid pruncii (fac avort), 6 – pentru jurământ strâmb și mărturie mincinoasă etc.⁴⁹; iar îndeplinirea acestui canon nu însemna absența pentru 6-7 ani de la biserică, ci prezența în fiecare duminică la Liturghie, dar nu până la sfârșit, ci numai până la momentul concedierii catehumenilor („Cei chemați ieșiți...”), căci, în gândirea Sfinților Părinți, cei cu păcate de moarte nu puteau nici măcar să asculte rugăciunile Sfintei Jertfe, mai ales că participarea la întreaga Liturghie fără a te împărtăși nu este numai un nonsens, ci și un păcat.⁵⁰ (Vezi și Can. 9 Apostolic și 2 Antiohia).

Cu toate acestea, accentul în Tradiția Răsăriteană nu a căzut niciodată pe respingerea celor nevrednici de la Împărtășanie, ci pe efortul comun al duhovnicului și penitentului ca cel în cauză să se lepede de păcat și să se învrednicească (cât mai repede posibil) de Sfintele Taine, căci o viață fără Sfintele Taine este o viață fără Hristos. Înțelegând deci duhul, nu litera îndemnului Sfântului Apostol Pavel (I Corinteni, cap. XI), Sfinții Părinți au văzut nuanțat problema vredniciei și a nevredniciei. De fapt, învățătura lor se bazează tot pe un așezământ de vechime apostolică, numit *Didahia*. Autorul necunoscut al acelei scrieri atât de valoroase spune următoarele cuvinte: „Dacă este cineva sfânt, să vină (la Sfântul Potir). Dacă nu este, să se pocăiască și să vină”.⁵¹ Din câte vedem aici, accentul cade pe verbul „să vină”, pocăința fiind doar o etapă pentru „să vină”. Prin aceasta nu se desființează în vreun fel pocăința, ci doar se arată că, în cele din urmă, mântuirea nu ține doar de efortul nostru de a ne pocăi, ci este un dar al lui Dumnezeu, împărtășit celor ce „vin” la El. Iată ce spune Sfântul Nicodim Aghioritul în acest sens: „**Este cu neputință să ajungă cineva la desăvârșire fără deasa împărtășire cu Sfintele Taine.** Pentru că fără de aceasta, nici dragostea nu o poate dobândi, fără dragoste nici ascultarea de stăpâneștile porunci, iar fără ascultare nici desăvârșirea. De aceea, Sfinții Părinți nu cer desăvârșirea de la cei ce se împărtășesc, ci **îndreptarea vieții prin pocăință**”; iar desăvârșirea se va da la plinirea vremii chiar de Cel cu Care ne împărtășim.⁵²

Vedem deci că Sfinții Părinți folosesc expresii antinomice, care în mintea noastră apar ca un paradox: „Ești păcătos – nu te apropia! (Sau) Ești păcătos – pocăiește-te și te apropie ca să nu-ți fie mai rău!” Deși pare a fi un paradox, este și singura soluție. Dumnezeu îl refuză pe păcătosul îngâmfat și mândru, chiar dacă a făcut păcate mai mici, și în același timp îl primește cu brațele deschise pe cel mai mare păcătos dacă se pocăiește sincer, cu multă smerenie și dorință de îndreptare. Demonii însă, spun dumnezeieștii Părinți, lucrează contrariul: la început ne conving să săvârșim păcatul, căci oricât de mare ar fi acesta – (chipurile), Dumnezeu tot îl va ierta. După ce am făcut păcatul însă, ne insuflă un puternic gând de deznădejde că niciodată nu vom mai fi iertați și că orice efort sau gând de pocăință este zadarnic; iar dacă totuși ne pocăim, ne amăgesc cu o falsă evlavie, pentru a nu ne apropia de Sfântul Potir, căci demonii, spune Sfântul Ioan Gură de Aur, *se*

⁴⁹ Aceste canoane au fost reduse considerabil de către Sfântul Ioan Postitorul (secolul al VI-lea), cu condiția de a fi completate cu post, metanii și mai ales milostenie.

⁵⁰ Pr. Prof. Dr. D. STĂNILOAE, „Mărturisirea păcatelor și pocăința în trecutul Bisericii”, în „B.O.R.”, 3-4/1955, pp. 231-235.

⁵¹ Cf. Anthony M. CONIARIS, *op. cit.*, p. 170.

⁵² Sf. NICODIM AGHIORITUL ȘI NEOFIT KAVSOCALIVITUL, *op. cit.*, p. 80.

însăpăimântă, tremură și fug la vederea feței unuia care se împărtășește și aceasta pentru motivul că în acel ceas văd ieșind din gură foc dumnezeiesc.⁵³ Deci trebuie să discernem gândurile, ca nu cumva, refuzând Împărtășania pe motiv de nevrednicie, să facem de fapt voia diavolului. Nu suntem niciodată îndreptățiți doar să spunem că suntem nevrednici, ci trebuie să ne pocăim efectiv, adică să ne facem vrednici. Dacă ne retragem de la împărtășire din cauza nevredniciei, nu vom fi fericiți pentru cinstirea sfințeniei Tainei Euharistice, ci vom fi pedepsiți pentru că nu ne-am făcut vrednici de a răspunde „invitației la ospăț”. Iată și un exemplu din Sfântul Ioan Gură de Aur – dascălul pocăinței, așa cum este numit de patrologi. Într-o omilie ocazională el spune astfel: „Să nu vă apropiați la această Sfântă Masă (euharistică – *n.n.*) cu întinăciune sau cu conștiința încărcată... Nimeni fiind păcătos să nu se apropie. Dar n-am zis bine – nimeni păcătos, căci și pe mine întâi mă opresc de la dumnezeiasca Masă, ci nimeni **rămânând păcătos** să nu se apropie... Totuși și cel întinat și pângărit să se apropie, dar lăsând afară toată necurăția și răutatea, și așa să intre. Pe acela care avea haine întinate (Cf. Matei 22), tatăl mirelui l-a izgonit din cămară nu pentru că avea haine întinate, ci pentru că a îndrăznit să intre cu ele. Căci n-a zis către el: «Pentru ce n-ai haină de nuntă?» Ci, «Prietene, cum ai intrat aici fără haină de nuntă?»”⁵⁴ Vedem deci că Dumnezeu nu vrea altceva decât îndreptarea prin pocăință.

În Tradiția Bisericii, pocăința înseamnă, în primul rând, lepădarea păcatului (respectiv), părere de rău, lacrimi, nevoie, rugăciune insistentă etc. Apare însă întrebarea: dacă facem acestea, mai este nevoie de Taina Pocăinței (Spovedania)? Sau: pentru a ne împărtăși este nevoie de fiecare dată să ne spovedim? Părerile sunt și vor fi împărțite – și aceasta din cauza unor confuzii pe care dorim să le clarificăm.

VI

Nu ne-am propus să prezentăm aici învățătura ortodoxă despre Taina Spovedaniei. Este prea bine cunoscută la nivel teoretic. Dorim să spunem însă altceva.

După părerea celor mai mulți teologi, astăzi în Biserica noastră, mai ales printre monahi, se confundă Taina Spovedaniei, la care se dă dezlegarea preotului-duhovnic, cu ceea ce numește tradiția monastică „descoperirea gândurilor și faptelor părintelui duhovnicesc – avă”. Tradiția identifică acest avă cu „nașul” luat la călugărie, care, cel puțin în trecut (mai ales în epoca Patericului), nici măcar nu era hirotonit, ci era un simplu monah (în cazul maicilor – o monahie), desigur îmbunătățit duhovnicește și care, uneori, avea și unele harisme. Cel care făcea o mărturisire în fața unui asemenea avă nu venea pentru a primi iertarea păcatelor, ci pentru a cere sfaturi în legătură cu gândurile și patimile care îl asaltau. Acest „al doilea fel de spovedanie” este recomandat în special monahilor și trebuie făcut zilnic sau cel puțin săptămânal, având un efect strict terapeutic și pedagogic. Iertarea păcatelor pe care toți o caută nu se datorează în acest caz unei dezlegări harice, ci rugăciunii părintelui (pentru fiu) și rugăciunilor sale personale, căci acesta și este rolul rugăciunii și al „pravilei”. Dacă am spune că iertarea păcatelor se dă numai prin Taina Spovedaniei, atunci rugăciunile zilnice, în care

⁵³ Apud Ilie MINIAT, *Omilie la Duminica Floriilor*, trad. rom., Editura Mitropoliei Ungro-Vlahiei, București, 1945, p. 346.

⁵⁴ *Din ospățul Stăpânului*, „Omilia II”, trad. Irineu Bistrițeanul, Editura Adonai, 1995, pp. 36, 43.

înșiruim tot felul de păcate făcute peste zi⁵⁵ și pentru care cerem iertare, reiese că nu au nici un rost?! Consider acest mod de a privi lucrurile ca fiind greșit și străin de optimismul și realismul ortodox. Nu se poate ca Dumnezeu să treacă cu vederea pocăința noastră făcută în afara Tainei Pocăinței (ca rit liturgic), căci în felul acesta nu se justifică acest strigăt neîncetat al Bisericii și al fiecărui om în parte: „Doamne miluiește.” Tradiția Bisericii arată că și acest fel de pocăință este perfect valabil pentru a ne împărtăși, fără a exclude Sfânta Taină a Spovedaniei, mai ales pentru cazurile grave. Unii exegeți spun chiar că „cercetarea de sine” pe care o cere Sfântul Pavel înainte de Împărtășanie (I Corinteni 11, 28) s-ar referi la efortul duhovnicesc de a-ți vedea păcatele și de a cere iertare pentru ele, dar nu la mărturisirea ca Taină sacramentală, care în Sfânta Scriptură este numită chiar „mărturisire” și nu „cercetare” sau altfel (Fapte 19:18 și Iacov 5:16).

Nu dorim să diminuăm în nici un fel Taina Spovedaniei instituită de Însuși Mântuitorul Hristos (Ioan 20:22-23), dar cert este că în trecut Spovedania nu era cerută înainte de fiecare împărtășire, ci numai în cazul unor păcate grave, numite „de moarte (duhovnicească – *n.n.*)” și care erau considerate de Sfinții Părinți ca fiind despărțitoare de Biserică. Pentru aceste păcate se dădea obligatoriu un „canon”/epitimie, după îndeplinirea căruia penitentul era primit să asculte Sfânta Liturghie până la capăt și, desigur, să se împărtășească.⁵⁶ Pentru a fi mai convingător, voi aduce următoarele argumente:

1. Practic, niciodată preoții, oricărei perioade istorice ar fi aparținut ei, nu ar fi putut să spovedească toată comunitatea care, așa cum se știe, se împărtășea la fiecare Liturghie. Gândiți-vă cum ar fi putut un preot să spovedească un sat întreg, cât de mic ar fi, zilnic sau chiar și o dată pe săptămână.

2. Într-o rugăciune de la Spovedanie (a III-a), preotul se roagă ca Hristos „să-l împace și să-l unească (pe cel venit la mărturisire) cu Sfânta Sa Biserică”; iar rupți de Biserică sunt considerați doar cei ce au făcut păcate de moarte, păcate strigătoare la cer și păcate împotriva Duhului Sfânt. Deosebirea între cei cu păcate mici și cei cu păcate mari o face și Sfântul Ioan Evanghelistul în I-a sa Epistolă (cap. 5:16-17) și deci are suport biblic.

3. Toate Canoanele date de Sfinții Părinți referitor la cantitatea și calitatea actului de penitență (epitimia) se referă doar la păcate mari. Nu există, de exemplu, vreun canon care să prevadă epitimie pentru somnul peste măsură și nici pentru mândrie, care este cea mai mare patimă. Și mai interesant e că în lista de păcate de care-l poate întreba duhovnicul pe penitent (din Molitfelnic) lipsesc o mulțime de „păcate ușoare” – lucru care arată că păcatele mici nu s-au spus vreodată la Spovedanie⁵⁷, căci ele țin de un război ascetic personal, pentru care credinciosul primea doar sfaturi de la preot sau de la un creștin mai îmbunătățit, monah de regulă. Astăzi ce se întâmplă? Noi spovedim aceste păcate (mai mici), preotul duhovnic nu dă și nici nu are vreun temei pentru a da canon pentru aceste păcate; apoi nici noi nu facem nimic pentru a ni se ierta, întrucât

⁵⁵ A III-a Rugăciune de seară și Rugăciunea către Îngerul Păzitor de dimineață. Și aceste rugăciuni sunt numite de Sfântul Ignatie Briancianinov spovedanie, dar (evident) nu cu același efect ca Taina Spovedaniei, în care iertarea este, fără îndoială, sigură și definitivă.

⁵⁶ Pr. Prof. dr. Dumitru STĂNILOAE, „Mărturisirea păcatelor...”, în *rev. cit.*, pp. 225-231.

⁵⁷ Dacă însă răsfoiești astăzi chiar și cel mai „liberal” formular de spovedanie propus de unii preoți (nu zic de Biserică), te sperii uneori la ce „terorism duhovnicesc” ajung aceștia să-i supună pe credincioși, deși, de cele mai multe ori, ei înșiși nu se spovedesc după acele formulare, ci le impun doar altora.

credem (cum de fapt este și normal) în dezlegarea dată la Spovedanie, și reiese că degeaba mai cerem iertare în fiecare dimineață și seară pentru păcatul mândriei, căci până la urmă, tot printr-un „act formal”, s-a dat iertarea. L-am numit act formal întrucât, în cazul acestor păcate, nu se dă altceva afară de dezlegare și deci penitentul nu este angajat în nici un fel.

4. Neobligativitatea Spovedaniei înainte de fiecare împărtășire s-a menținut și astăzi în cazul clericilor. Deși Sfântul Ioan Gură de Aur spune că **preoții au nevoie de aceeași pregătire pentru împărtășire ca și mireni, căci în această privință nu este nici o deosebire între ei**,⁵⁸ preoții în zilele noastre se spovedesc foarte rar (mai ales cei de mir). Cu toate acestea, fără „a se uita în oglindă”, pretind de la mireni să se spovedească înainte de fiecare împărtășire. Deși mulți preoți recunosc că sunt unii mireni care duc o viață mai sfântă decât ei, aceștia nu se rușinează să impună spovedania acelorora, chiar dacă sfințiile lor se spovedesc o singură dată pe an, dar se împărtășesc cel puțin o dată pe săptămână. Nici nu știu de unde se inventează asemenea „reguli” și „canoane” – și ce este mai grav – cu standard dublu.

Se plângea cineva că odată s-a spovedit într-o vineri și s-a împărtășit duminică; nu a fost nici o problemă. Peste o săptămână iar s-a spovedit vineri, sâmbătă s-a împărtășit și a vrut să se împărtășească și duminică. Pe lângă faptul că preotul a încercat să îl amâne (fără să existe vreun motiv canonic plauzibil), în cele din urmă i-a spus persoanei respective că trebuie să se mai spovedească o dată, că „așa-i regula”. Vai, ce hulă! Săracul preot nu știe că Sfintele Taine care i le-a dat tot el în ziua aceea i s-au dat tocmai „spre iertarea păcatelor”. Pentru sfinția sa, ca cineva să se împărtășească cu vrednicie, trebuie să se mai spovedească o dată; altfel s-ar înțelege că este fără vrednicie. Nu știm însă de ce, pentru sfinția sa, există o „altă regulă”! „Toți trebuie să ne spovedim, spune Sfântul Simeon al Thesalonicului, și mireni, și călugări, și preoți, și arhieriei...” atunci când simțim că ne apasă păcate grele.⁵⁹ Nu se precizează însă nici un termen sau perioadă care să arate cât de des trebuie să se facă aceasta. Cert este însă că, dacă cineva se spovedește o dată pe săptămână și vrea să se împărtășească în fiecare zi, nu greșește cu nimic și nici nu încalcă vreo rânduială a Sfinților Părinți. Preoții care nu sunt de acord cu aceasta ar trebui să facă mai întâi ei astfel!

Pentru a demonstra că cele spuse de noi mai sus sunt adevărate, vom cita din cel mai autoritar Sfânt Părinte care a scris despre Sfânta Liturghie – Sfântul Nicolae Cabasila. În Erminia sa el spune astfel: *Cât timp suntem uniți și păstrăm legătura cu Hristos, trăim viață sfântă, sorbind izvor de sfințenie prin Sfintele Taine; dar dacă ne despărțim de Biserică – Trupul tainic al Său –, în zadar vom gusta din Sfintele Taine, căci seva de viață nu mai curge prin mădularele moarte și tăiate. Și cine desparte mădularele de Trup? „Păcatele voastre stau ca un zid despărțitor între Mine și voi”, zice Domnul. Dar oare orice păcat ucide pe om? Nicidecum! Ci numai păcatul de moarte. Tocmai de aceea se și numește de moarte; căci există păcate care nu sunt spre moarte, spune Sfântul Ioan (I Ioan 5,17). Prin urmare credincioșii care n-au săvârșit păcate de moarte nu sunt întru nimic opriți să se împărtășească cu Sfintele Taine și să devină părtași la sfințire, ca unii ce sunt încă mădulare vii, pentru că păstrează unitatea cu Capul*

⁵⁸ Cf. NICODIM AGHIORITUL, *op. cit.*, p. 66.

⁵⁹ *Tractat asupra tuturor dogmelor credinței...*, cap. 249, București, 1865, p. 166.

(Hristos).⁶⁰ Mai mult decât atât, în tratatul său *Despre viața în Hristos*, Nicolae Cabasila face o afirmație și mai directă spunând: **pe cât este de nedrept să te împărtășești din Sfintele Daruri dacă ai săvârșit păcat de moarte și nu te-ai spovedit, tot pe atât de mare greșală ar fi să fugi de această „Pâine” când n-ai greșit de moarte!**⁶¹

Pentru a clarifica și mai mult lucrurile, dorim să arătăm care sunt aceste păcate de moarte pentru care Sfinții Părinți opresc de la Împărtășanie. *Povățuirile* de la sfârșitul Liturghierului opresc de la Împărtășanie pentru următoarele păcate: *trufia, iubirea de argint, desfrânarea (sub orice formă: malahie, adulter, sodomie, gomorie etc.), mânia și răzbunarea, lăcomia, zavistia și lenevirea spre faptele cele bune.*⁶² La acestea se adaugă o altă categorie de păcate la fel de grave (sau chiar mai grave unele dintre ele) și care, de asemenea, opresc automat de la Împărtășanie. Acestea sunt: *minciuna și mărturia falsă, descântecul și vrăjitoria (atât cel care face, cât și cel căruia i se face), furtul sau orice alt fel de nedreptate socială, bătaia și omorul (inclusiv avortul), răspândirea sau simpla aderență la o idee sectară (eretică) sau antieclesială, furtul de cele sfinte și nerespectarea rânduielilor bisericești (suprimarea samovolnică a posturilor, afară de motiv de boală; comuniunea euharistică cu eterodocșii; încălcarea gravă a Canoanelor bisericești etc.), hula împotriva lui Dumnezeu și negarea existenței Lui, fie prin ateism, fie prin sincretism (creștinism + yoga, credința în reîncarnare, meditația transcendențială etc.)*⁶³. Toate aceste păcate (și altele înrudite cu ele) sunt grave sau deosebit de grave și de aceea **nici un duhovnic nu le poate dezlega fără a da vreun canon (epitimie)**, cât de mic, dar și în aceste cazuri se pot admite și excepții. Iar creștinii care au făcut măcar unul dintre aceste păcate (indiferent de treapta ierarhică) trebuie să meargă neapărat la duhovnic să se spovedească, să-și facă canonul și abia după aceea să îndrăznească să se apropie de Sfintele Taine.

VII

O altă problemă legată de deasa împărtășire este cea a postului. Într-adevăr, mulți Sfinți Părinți leagă împărtășirea de post, pentru că prin acesta se intensifică starea de pocăință și efortul ascetic de dezrobire a patimilor, atât de necesare celui care vrea să se unească cu Hristos, deși, chiar și în această ordine de idei, există suficiente argumente pentru a observa că valoarea și mai ales formele postului, în special pentru mireni, au fost uneori exagerate, datorită unor influențe (chiar dacă palide) ale gnosticismului și neoplatonismului asupra asceticii creștine.⁶⁴ Nu putem însă nega faptul că postul ajută la înălțarea mai ușoară a minții și la lucrarea mai cu spor a virtuților, odată cu reducerea la minimum a preocupărilor față de trup. Cu toate acestea, postul nu este perioada exclusivă în care noi lucrăm cele duhovnicești, ci intervalul de timp în care noi doar

⁶⁰ *Tâlcuirea Dumnezeieștii Liturghii*, cap. 36, p. 86.

⁶¹ NICOLAE CABASILĂ, *Despre viața în Hristos*, cap. VI, trad. rom., Editura IBMBOR, București, 1997, p. 200.

⁶² *LITURGHIER*, ed. cit., p. 419.

⁶³ Arhim. Ilie MASTROIANOPULOS, *op. cit.*, p. 106. Această „listă” este doar orientativă. Lucrurile trebuie văzute nuanțat. Monahii, de exemplu, pot fi opriți de la Împărtășanie și pentru păcate mult mai mici, dar aceasta nu înseamnă că în cazul miren timerilor pot fi făcute prea multe concesii.

⁶⁴ O astfel de influență a fost reclamată de multe ori de mai mulți teologi de renume, printre care îi amintim pe pr. Alexandr Schmemmann și mai ales pe Pr. John Meyendorff.

intensificăm lucrarea duhovnicească, subînțelegându-se prin acesta că în restul timpului noi suntem la fel de responsabili de mântuirea noastră.

Nu se poate însă nicidecum afirma că împărtășirea este legată exclusiv de post. Dacă da, atunci Sfinții Părinți ar fi recurs la una din două soluții: ori ar fi rânduit și ar fi ținut post anul întreg – de fapt, lucrul acesta l-ar fi rânduit încă apostolii, întrucât se împărtășeau în fiecare zi (Fapte 2:46) –, ori, o soluție mai „simplă”, ar fi făcut Liturghie numai de câteva ori pe an, mai ales că Postul Adormirii Maicii Domnului și cel al Sfinților Apostoli au fost generalizate abia la începutul celui de-al II-lea mileniu creștin. Vedem deci o dată în plus absurditatea așa-zisei „reguli” care permite împărtășirea numai în post sau măcar după o săptămână de post. Nimeni nu poate fi oprit să postească și două săptămâni la rând (în afara celor patru posturi), dar nu se poate face din aceasta o regulă obligatorie pentru toți, inclusiv pentru bolnavi, mai ales că ea nu are nici un suport teologic sau canonic.

Dacă, admițând un calcul matematic, am aduna toate zilele de miercuri și vineri (iar la monahi și ziua de luni) cu zilele posturilor propriu-zise și plus alte zile de post rânduite de Biserică, ele depășesc zilele în care se mănâncă de dulce, numai că Sfinții Părinți, printr-o pedagogie înaltă și luminați de Duhul Sfânt, au așezat astfel posturile, încât să nu fie prea ostenitoare pentru trup. Nu știu dacă cineva îi poate cere, fie chiar și celui mai bun creștin (mai ales familist), să postească mai mult decât aceste posturi pentru a se împărtăși. Iar dacă Biserica nu a așezat, de exemplu, între 15 august și 15 noiembrie (exact 3 luni) vreun post de durată, asta nu înseamnă că nimeni atunci nu se poate împărtăși.

Vedem însă că cei mai mulți preoți din zilele noastre cer creștinilor să postească o săptămână înainte de a se împărtăși sau cel puțin trei zile la rând care până la urmă se fac patru (joi, vineri și sâmbătă + miercuri, înainte de joi) sau chiar cinci (+ duminică, ziua în care te-ai împărtășit, după unii). Deci creștinii care doresc să se împărtășească în fiecare duminică n-au decât să postească tot anul (ironic vorbind)! Ce să mai zicem de Canonul 55 Trulan, care interzice postul în zi de sâmbătă (cu excepția celor din perioada posturilor și chiar atunci fără a ajuna decât în Sâmbăta Mare). Dacă preoții noștri s-ar spovedi și ar posti așa cum cer mirenilor, „ar fi raiul pe pământ”. Dar, de fapt, ce se întâmplă? Preotul are voie (și chiar își permite) să mănânce (inclusiv) carne sâmbătă seara până la 23.55, iar mireanul nicidecum. Și aceasta pentru că „preotul este obligat să slujească de fiecare dată (de parcă nu s-ar și împărtăși), iar mireanul o mai poate amâna cu împărtășania, că... nu-i nici post și nu-i nici pe moarte!” Nici nu știi: să râzi sau să plângi?!

Atât în legătură cu postul, cât și cu spovedania nu dorim în nici un caz să ajungem la un relativism sau la unele inovații cu duh protestant. Să nu fie! Trebuie însă ca acestea să fie văzute exact așa cum le-au văzut Sfinții Părinți.

Pentru a nu se ajunge la tot felul de excese, pentru ca cineva să se poată împărtăși (după Sfântul Simeon Noul Teolog), este obligatoriu să aibă și **binecuvântarea duhovnicului**⁶⁵, iar dacă, din anumite pricini legate de timp sau distanță, nu se poate

⁶⁵ Se referă la părintele duhovnicesc, așa, căci și Simeon Evlaviosul, duhovnicul Sfântului Simeon Noul Teolog, era nehirotonit. Deci, în cazul monahilor, și numai în cazul lor, permisiunea de a se împărtăși o poate da și așa. Aceasta însă nu exclude, ci implică în mod obligatoriu și mărturisirea ca taină

obține binecuvântarea, este important ca respectivul măcar să nu fie oprit pentru vreo perioadă de la primirea Sfințelor Taine. Dacă nu vor fi încălcate rânduielile stabilite de Biserică pentru primirea Împărtășaniei (împăcarea cu toți, spovedania, pravila de rugăciune, postul etc.), nu se va ajunge la nici o extremă.

Ca o concluzie referitor la cele două probleme care apar atunci când se vorbește despre deasa împărtășire (adică spovedanie și post), putem spune că nu greșește cu nimic cel care vrea să se împărtășească o dată sau de două ori pe săptămână sau chiar zilnic, ba, dimpotrivă, mult bine duhovnicesc își face. În acest caz, mirenii, dar mai ales monahii, dacă *sunt sârguincioși în împlinirea cuvintelor Evangheliei* și nu au impedimente pentru a se împărtăși, **se pot spovedi și o dată la câteva săptămâni (clericii inclusiv) și este suficient să postească doar miercuri și vineri (monahii și luna),**⁶⁶ atunci când nu este un post din cele patru posturi de durată. Acest sfat însă, așa cum cred că s-a înțeles deja, nu este valabil pentru toți, căci majoritatea „ortodocșilor” nu prea fac cele ale Ortodoxiei. Sfatul sau, mai bine zis, **îndemnul este valabil doar pentru cei care merg regulat la biserică, țin toate posturile (inclusiv miercurile și vinerile), au un canon stabil de rugăciune, fac ascultare de un duhovnic, se feresc de păcat și lucrează virtuțile.** Creștini din aceștia sunt relativ puțini, dar suficienți pentru a putea împărtăși în fiecare duminică măcar câte 20-30 de credincioși (adulți), iar la mănăstiri chiar întreaga obște.

VIII

Deasa împărtășire este respinsă de două categorii de „creștini” care până la urmă formează una singură: categoria oamenilor care, neglijând învățătura Sfinților Părinți, se împărtășesc rar sau foarte rar și nu au cunoscut (duhovnicește) niciodată folosul împărtășirii cu Hristos, ci o fac din niște obligații externe: mirenii în baza unui obicei moștenit, iar clericii din obligativitatea de a sluji. Este logic ca pentru ei deasa împărtășire să fie „un moft nemotivat și riscant”. Aceștia, dacă și-ar da mai bine seama de rostul lor pe pământ și de imposibilitatea realizării idealului sfințeniei fără Hristos, ar dori cu siguranță să se împărtășească zilnic. Un asemenea om nu înțelege afirmația Sfântului Ioan de Kronstadt: *Eu mor dacă nu săvârșesc în fiecare zi Liturghie*⁶⁷.

Să nu uităm deci, fraților, că Dumnezeu ne-a chemat la sfințenie (Levitic 19:2; I Tesaloniceni 4:1 ș.a.), iar aceasta nu se poate dobândi fără Hristos. Să lepădăm, așadar, păcatul și să venim la Hristos, căci El Însuși dorește să locuiască în noi ca într-un Templu al Duhului Sfânt.

Să facem din întreaga viață o pregătire pentru Împărtășanie, căci acesta înseamnă a fi creștin – a-L purta pe Hristos! Nu se pot apropia însă cei care nu-și lasă păcatul și care, deși s-au spovedit, continuă să facă acel păcat. Nedorința de a părăsi păcatul se identifică cu nedorința de a te mântui; și cel care măcar nu regretă pentru păcatul săvârșit nu se poate împărtăși nici pe patul de moarte.

la un anumit interval de timp. (Cf. Sf. SIMEON NOUL TEOLOG, „Epistola I”, în *Scrieri*, vol. III, Editura Deisis, Sibiu, 2001.)

⁶⁶ Această practică se întâlnește în multe mănăstiri și schituri athonite și este respectată cu o deosebită strictețe la Vatopedi (cf. Arhimandrit EFREM, *Cuvânt din Sfântul Munte. Omilii*, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2001, pp. 53-55, 89-91, 300).

⁶⁷ *Despre viața mea în Hristos*, trad. D. Dura, Sibiu, 1995, p. 5.

Dacă tot suntem la capitolul *sfaturi practice*, consider necesară lămurirea unei alte probleme legate de însuși actul împărtășirii. Noi, mirenii, ne-am obișnuit ca atunci când stăm cu lumânarea aprinsă în fața Altarului, preotul, cu Sfântul Potir în mână, să spună obișnuitele rugăciuni înainte de împărtășanie: *Cred, Doamne, și mărturisesc...* De fapt nu este corect ca aceste rugăciuni să le spună preotul, ci credincioșii, pentru că ei vor să se împărtășească. Sfințiții slujitori au rostit deja aceste rugăciuni în Sfântul Altar, când ei înșiși s-au împărtășit, de aceea repetarea acestor rugăciuni în care mai cer o dată *și mă învrednicește fără de osândă să mă împărtășesc...* (când de fapt s-au împărtășit deja) este un nonsens. Practica pe care o avem noi astăzi se datorează faptului că până nu demult o bună parte din credincioși nu știau să citească, și atunci preotul rostea aceste rugăciuni, iar credincioșii **le repetau cu voce tare**. Obiceiul se păstrează și astăzi în Biserica rusă și sârbă⁶⁸ exact așa cum vi le-am descris.

În zilele noastre însă, când toți știu carte, este foarte simplu ca cel care vine să se împărtășească să citească singur rugăciunile sau să le spună pe de rost (mai ales că unii le știu deja), iar dacă nu, credincioșii trebuie îndemnați și obișnuiți, cel puțin, să repete acele rugăciuni după preot, căci sunt rugăciunile lor. Desigur, din comoditate e simplu să spună preotul rugăciunile (eventual cât mai repede!), dar ce câștig au mirenii din aceasta?

La întrebarea dacă aceste rugăciuni mai trebuie spuse atunci când se împărtășesc doar câțiva copii, răspunsul este mai mult decât simplu: NU! În primul rând, ei nu au păcate pentru care trebuie să-și ceară iertare, iar în al doilea – cum ar putea ei să rostească această rugăciune, din moment ce nici nu știu să vorbească sau cum ar putea înțelege o rugăciune atât de profundă (atunci când o rostește preotul), când ei nu înțeleg nici cele mai elementare lucruri?

O altă problemă întâlnită în legătură cu actul împărtășirii este dacă mirenii pot sau nu să sărute Potirul după împărtășire. Unele Liturghiere, mai puțin cel românesc de acum, nici nu amintesc de așa ceva. Cele slavonești și unele grecești spun că mirenii trebuie, după ce s-au șters pe buze (sau au fost șterși), *să sărute Sfântul Potir și să mulțumească pentru faptul că au fost vrednici să bea din înșăși coasta Mântuitorului Hristos*⁶⁹. Deci, în cazul acesta, Potirul simbolizează *coasta de viață făcătoare a Stăpânului* și de aceea gestul nu trebuie neglijat, ci explicat și practicat. El de fapt se practică în cazul clericilor (care, evident, sunt mai prudenți), dar nu trebuie ignorat nici în cazul credincioșilor. Desigur, preotul poate interzice sărutarea Potirului oamenilor pe care nu-i cunoaște, ca măsură de precauție, dar aceasta nu trebuie să devină regulă.

Rog deci pe toți, preoți și credincioși, să ia aminte la aceste probleme, iar acolo unde e cazul, credincioșii pot chiar cere preotului să zică ei rugăciunea și să sărute Sfântul Potir. Nu vor greși cu nimic, după cum nu greșesc nici atunci când cer (insistent) Sfânta Împărtășanie dacă preotul fără motiv refuză să le-o dea!

Tot în privința împărtășirii credincioșilor cu Sfintele Taine mai sunt multe alte nuanțe demne de amintit. De exemplu, mulți își pun întrebarea dacă putem săruta icoanele după împărtășanie, dacă putem dormi în ziua aceea sau dacă putem face metanii (mari)? Este clar că imediat după ce ne-am împărtășit nu trebuie să sărutăm nici

⁶⁸ СЛУЖЕБНИК, St. Petersburg, 1911, p. 179.

⁶⁹ *Ibidem*, p. 180.

icoanele și nici mâna preotului și nimic altceva, dar după ce am luat anafură și am băut aghiazmă sau vin nu mai există practic pericolul de a mai fi ceva din Sfintele Taine pe buzele credincioșilor, deci le putem săruta (cu atenție). Dacă ne ferim să sărutăm icoanele, atunci trebuie să ne ferim și să mâncăm cu lingura sau furculița, pe care le băgăm în gură și apoi le spălăm fără nici o grijă. Vedeți deci câtă absurditate poate fi în abordarea unor probleme? (Ce să mai zic că unii, de-a dreptul prosteste, interzic, în ziua în care cineva s-a împărtășit, să mănânce pește sau anumite fructe. Nici asta nu e corect!)

Există, de asemenea, temerea unora de a se odihni sau chiar de a dormi după ce s-au împărtășit, fără a se explica de ce anume (sau aduc ca argument o vorbă băbească, chipurile, că în timpul somnului vine dracul și-ți fură împărtășania. Cred că nici nu avem ce comenta!). Această „regulă” nu are nici o motivație teologică sau practică. De multe ori este mai de folos ca cineva să se odihnească după ce s-a împărtășit decât să judece pe cineva sau să facă alte păcate. Sunt multe mănăstiri (mai ales în Sfântul Munte) unde se fac slujbele noaptea și, după ce se împărtășesc toți, merg și se odihnesc puțin, apoi își încep activitatea zilnică.

Cel mai important lucru pe care trebuie să-l facem după Împărtășanie este să ne rugăm și să mulțumim că Dumnezeu ne-a învrednicit de un asemenea mare dar; să ne ferim de păcate și să păstrăm cu smerenie sfințenia pe care am primit-o. Sfânta Scriptură ne spune: „Paharul mântuirii voi lua și numele Domnului voi chema”. Din acest verset putem deduce o învățătură isihastă foarte profundă. Scriptura ne îndeamnă ca, după ce am luat „paharul mântuirii”, adică Sfintele Taine, să „chemăm numele Domnului”, adică să invocăm numele lui Iisus: „Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul!”

Să fim, așadar, atenți și la aceste nuanțe ale cultului nostru ortodox și să nu ne lăsăm purtați de vântul nesimțirii duhovnicești la care, din păcate, s-a ajuns! Putem întâlni în zilele noastre tot felul de falși duhovnici și falși proroci (chiar din rândul preoților), care citesc rugăciuni, dezlegări, prorocesc, amăgesc și multe altele, dar fără să amintească măcar de Mărturisire și Împărtășanie. Aceasta este o înșelare și o falsă viață duhovnicească.

Să urmărim așadar, iubiți credincioși, pe marii Sfinți ai Bisericii: Ioan Gură de Aur, Teodor Studitul, Simeon Noul Teolog, Nicolae Cabasila, Simeon al Thesalonicului, Nicodim Aghioritul, Paisie Velicovschi, Ioan de Kronstadt, Ioan Maximovici, Siluan Atonitul și mulți alții (cunoscuți și necunoscuți), care se împărtășeau zilnic și așa au și ajuns sfinți. Nu le-au lipsit acestor oameni nici faptele bune, nici virtuțile cele mai înalte, totuși nădejdea mântuirii lor nu era în efortul propriu, ci în Hristos, cu Care se împărtășeau foarte des.